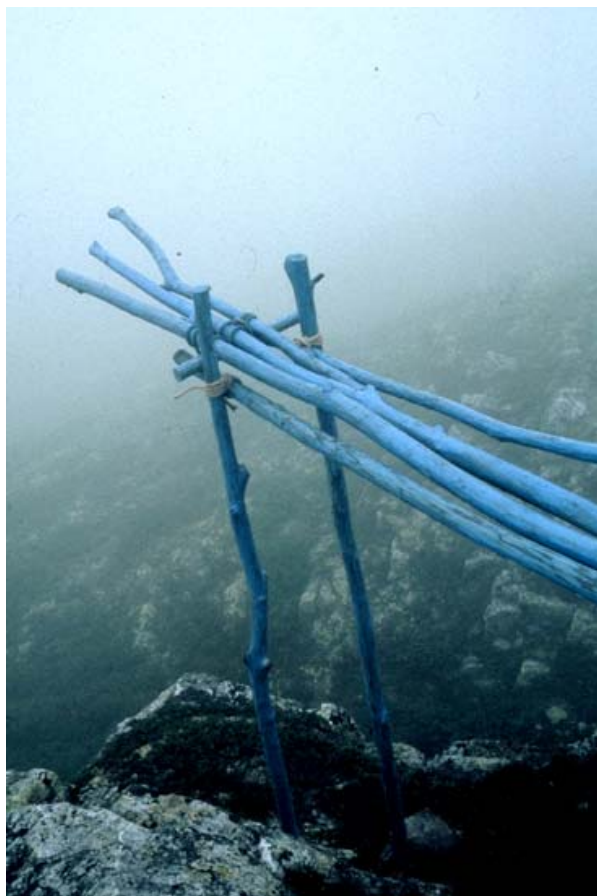

Om
RAPPORT: FORPROSJEKT "SENTER FOR STEDSKUNST", fra KIO
juni 2008.

Jannicke Lønne Christiansen: "Himmelbro", Roåker, Øyer 1995.
(Foto: J.L. Christiansen)

Betenkning

av

Per Bjarne Boym

Mai 2009.

Innledning.

Spørsmålene for denne betenkningen om Kunstnersentret i Opplands rapport Senter for stedskunst, ble beskrevet slik:

- Tydeliggjøre senterets kunstneriske og organisatoriske målsetting.
- Målgruppene for senteret og senterets virke.
- Driftsform.
- Muligheter for samhandling med andre kultur- og samfunnsområder - hvilken betydning kan et slikt senter ha.
- Mulige fremtidige kilder for finansiering
- Andre relevante problemstillinger som vil oppstå under arbeidet

Jeg har valgt å strukturere betenkningen som følger, og vil behandle de innledende spørsmålene etter hvert. Betenkningen er bygget opp slik:

1. Hva er MYCELIUM?
2. Hvorfor kommer forslaget om MYCELIUM nå og her?
3. Hvordan kan MYCELIUM realiseres?

ET EKSEMPEL FRA NÅTIDEN:

*"Ane Øverås, skulptör och initiativtagare/arrangör av en tverrfaglig stedskunst/kunst-i-natur-workshop på Kjerringøy för andra gång (första gång 2007) denna sommar upplever följande; Konstnärer runt om i landet (och utlandet) vill gärna delta, vilket ju är det allra viktigaste för ett projekt - att konstnärerna är intresserade. MEN de efterfrågar honorar. **Naturligtvis!** Dessa pengar finnes icke i projektet. När konstnärerna är villiga att söka pengar till sin egen deltagelse, så är arenan för workshopen inte ett "godkänt" visningssted. Vilka konstnärer blir då med på workshopen och vilka signaler sänds ut? De mest ivriga deltar på egen räkning. (så som mycket av denna konst-praxis föregår!) Projektet kan vara hur intressant som helst, men status som arena för konst värd namnet får det inte, tyvärr. Workshopen på Kjerringøy är bara ett litet exempel bland många.*

Vad kan göras?

- Kriterium för ansökan om pengar till konstprojekt av det här slaget måste utvecklas.
- Definitioner av "visningsarena för konst" måste ändras i bl.a kulturrådet.
- Erfarenheter från olika projekt som är på kollisionskurs med "konst-som-salgbar-produkt" kan belysas i relevanta forum och bli en tydlig debatt innanför och utanför konstmiljön.
- Fylken/kommuner i landet måste upplysas om omfånget av "desentraliserat konstpraxis".
- "Status", speciellt i den etablerade konstmiljön, måste höjas genom solid konstfaglig diskussion. Detta hastar!"

(Notat fra en kunstner, 2009)

1) HVA ER MYCELIUM?

MYCELIUM (uttale: mysélium) er navnet på soppens forgrenede nettverk som egentlig er soppens kropp (den soppen som vises over bakken er soppens fruktleieme). Mycelet tar opp næring og skiller ut enzymer, kort sagt *soppens vegetative stadium*, som et leksikon betegner det.

Rapporten om Senter for stedskunst ender opp med å foreslå navnet MYCELIUM på det organet som den påpeker behovet for. Dette har en videre betydning enn bare å være et navneforslag.

1.1 Sentralisering er umulig.

Betegnelsen ”stedskunst” som rapporten startet ut med, hadde som hensikt å behandle et knippe måter å arbeide med kunst på. Det som var felles for disse arbeidsmåtene var at resultatene var å finne utenfor kunstsentrene. Og i denne sammenhengen betyr kunstsentra slike steder som museer, gallerier, offentlige bygninger, parker eller offentlige uterom, altså steder der man forventet å kunne støte på kunst. Det ligger i sakens natur at disse måtene å arbeide med kunst på ikke kan ha noe senter i vanlig forstand og de bærer heller ikke på noe ønske om at de skal skape noen nye ”kunstsentra”. Det rapporten fokuserer på er behovet for å styrke, oppmuntre og dokumentere disse arbeidsmåtene, ikke bestemme hvor kunsten skal finne sted i framtida.

1.2 Oppgavene er å spre kunnskap og å tilføre næring.

Rapporten påpeker at ”sentrets” oppgave primært skal være en næringskilde. Disse måtene å arbeide med kunst på har etter hvert en historie som strekker seg over flere tiår, både internasjonalt og her til lands. Spesielt hva gjelder det som har skjedd her i landet mangler det et arkiv som kan gi interesserte opplysninger om hva som har skjedd. Det mangler en kontinuerlig virksomhet med teoriutvikling og debatt. Dette er hva rapporten etterspør. Og den påpeker at et slikt arbeid må følges opp med enkelte prosjekter. Dermed blir forsøk også en del av næringstilførselen, eller inspirasjonsgrunnet som det også kan kalles.

1.3 Det kan være flere ”sentra”.

Det organet som man påpeker behovet for behøver ikke være det eneste i sitt slag, det er som et synlig fruktlegeme av et underliggende nettverk. Det er ingenting i veien for at det oppstår andre fruktlegemer på det samme nettverket dersom det lever og fungerer. Vi snakker altså ikke om sentralisering, men om å styrke vekstvilkårene for måter å arbeide med kunst på. Det er ingen grunn til å begynne å spå om organer litt fram i tiden, det viktige er å reagere på behovene nå og ikke velge løsninger som hindrer framtidig fleksibilitet og valgmuligheter.

MYCELIUM er altså navnet på et arbeidende organ som rapporten foreslår lagt til Lillehammer og som skal ha som oppgave med å styrke og oppmuntre en *desentralisert kunstpraksis* (se vedlegg om betegnelsen *desentralisert kunstpraksis*) primært gjennom tre typer virksomhet:

- å bygge et arkiv over desentralisert kunstpraksis
- å arbeide for debatt, teoriutvikling og forsøk (prosjekter) innen området desentralisert kunstpraksis
- å drive et aktivt informasjonsarbeid om desentralisert kunstpraksis

Marit Arnekleiv og Egil Martin Kurdøl: Tårn. Vengesdalen, Romsdalen 2005.

2) HVORFOR KOMMER FORSLAGET OM MYCELIUM HER OG NÅ?

2.1 HER på Lillehammer: for andre gang.

Rapporten peker på det forholdet at desentralisert kunstpraksis har vært en kontinuerlig del av kunstvirksomheten i Oppland Fylke siden begynnelsen av 1980-tallet. Det pekes videre på at prosjektet Kunst i Natur (KIN) ble etablert og hadde sin virksomhet med basis i Lillehammer i årene 1995-1998. Prosjektet hadde status som et 3-årig forsøksprosjekt støtte av Norsk Kulturråd. Dette prosjektet forsøkte altså å gi denne formen for kunstutøvelse et kontinuerlig arbeidende organ med oppgaver innen prosjektinitiering, arkiv og symposier / seminarer. Da Norsk Kulturrådet støtte forsvant ble prosjektet avviklet. Forslaget om MYCELIUM som nå foreligger er altså andre gang man i Oppland forsøker å etablere et kontinuerlig arbeidende organ for desentralisert kunstpraksis.

Det foreligger ingen ekstern vurdering av virksomheten til "Kunst i Natur". Jeg fulgte prosjektet ganske tett og de følgende linjer er mitt bidrag til en slik vurdering. Prosjektet gjennomførte to gode og spennende kunstprosjekter med internasjonal deltakelse (*Moxtrot* 1995, *Overgang* 1997) og to større seminar (*Kunst i Natur – Overflødhetsaktivitet eller basis for eksistensiell erfaring?*) Øyerfjellet / Lillehammer 1996, og *Vann, bevegelse, overgang*. Moxsa kunstverkstad, Tretten, Øyer og Øyerfjellet 1998.). I tillegg samlet KIN informasjon og dokumentasjon, KINs arkiv ivaretas nå av Maihaugen/De Sandvikske Samlinger, Lillehammer. Det ble nedlagt mye dugnadsinnsats og prosjektet prioriterte kunstprosjektene og seminaret innen de begrensede midlene som fantes. Dersom man hadde våget å satse på at prosjektet skulle leve også utover 3-årsperioden, ville det vært naturlig med en forholdsvis høyere prioritering av profesjonell ledelse. Men med de midlene som sto til rådighet var det umulig både å vise hva man kunne og hva man sto for - og samtidig å bygge et kontinuerlig fungerende organ.

Selv om Kunst i Natur ble avviklet, fortsatte imidlertid kunstnere med desentralisert kunstpraksis og flere betydelige verk og større prosjekter ble utført i Oppland. Behovet for et kontinuerlig arbeidende organ har vært og er smertelig til stede som et lokalt behov.

2.2 HER i Oppland: MYCELIUM i den lokale kulturdebatten.

I 2007-2008 oppsto en offentlig debatt om Opplands tiltrekningskraft på kunstnere. En av problemstillingene var: Hva må gjøres for at kunstnere skal velge Oppland som et bo- og arbeidssted. KIOs Rapport kan ses på som ett av opplandskunstneres innspill i denne debatten.

Stikkordene for hva som må til kan beskrives slik: Et miljø for kunstnere, media og myndigheters engasjement i kunstlivet, muligheter for å oppleve kunst og kunsthendelser. Forslaget om MYCELIUM gir et bidrag i positiv retning: Gjennom å etablere et kontinuerlig arbeidende organ for desentralisert kunstpraksis bidrar myndighetene med å styrke og utvikle et miljø for kunstnere som det i lang tid har vist seg at det finnes et grunnlag for. Gjennom å gi dette organet muligheter til å drive prosjekter styrker man mulighetene for å oppleve kunst og kunsthendelser.

Det spesielle med MYCELIUM i den lokale kulturdebatten er at det i utgangspunktet definerer seg som en node i et stort – synlig og usynlig - nettverk, der desentralisert kunstpraksis er en fellesnevner. MYCELIUM er i utgangspunktet en internasjonal aktør. Det som initieres eller oppfølges lokalt vil samtidig være kjent utenfor de lokale grensene og det vil skje i samarbeid med krefter utenfor de lokale grensene. MYCELIUM vil gjennom sin virksomhet bidra til at det lokale miljøet kan framstå som interessant for andre.

Anna Widén/Ulrika Orvedal: "Myr" Aasethsbogen, Biristrand 2006.
(Foto: A. Widén)

2.3 HER på Lillehammer: Å bygge et miljø.

Med Kunstmuseet, Kunstnersentret, Filmutdanningen m.m. er Lillehammer det stedet i Oppland med det sterkeste kunstfaglige miljøet innen billedkunst og visuelle uttrykkeformer. MYCELIUM vil være et tilskudd til dette miljøet. Som de fleste samfunnsplanleggere understreker så er miljøer av denne typen ikke noe som kan "bevares", det er slik at de enten styrkes eller svekkes. MYCELIUM er et uttrykk for en vilje til å styrke miljøet. Det spesielle med MYCELIUM i forhold til de andre institusjonene er at MYCELIUM sine prosjekter vil som hovedregel finne sted andre steder enn i Lillehammer. MYCELIUM kan bidra til å styrke miljøet ved sin faglige tilstedeværelse, men bidrar ikke til ytterligere å sentralisere mulighetene for kunsthendelser, snarere tvert imot.

MYCELIUM er derimot avhengig av samarbeid på tvers av institusjonelle og faglige grenser. Det ligger dermed en åpenbar mulighet i at denne etableringen kan virke positivt også for samarbeid innen det Lillehammerbaserte kunstfaglige miljøet.

2.4 NÅ: Endringer i praksis og oppfatninger.

At forslaget om MYCELIUM kommer nå er også en følge av store forandringer i praksis og oppfatninger innen kunstfeltet. Den tradisjonelle bruken av gallerirommet og parken, og den tilsvarende tradisjonelle oppbygning og bruk av museene, er ikke lenger enerådende. Om den tradisjonelle bruken fortsatt er dominerende er også et spørsmål som kan diskuteres.

Jeg skal ikke gi meg inn på en beskrivelse av denne nye situasjonen, men vise til noen av de mest synlige utslagene. Første eksempel er videokunsten med sine nye krav til visning og bevaring. Etter de tidligste verk på 1960- og 70-tallet har dette feltet hatt et enormt gjennomslag i

kunstlivet. Nå endelig, i 2009, tar Kulturrådet dette på alvor og tar initiativet til å bygge et arkiv over historien. Andre eksempel er performancekunsten. Denne har en tilsvarende lang historie som det forrige eksemplet. Nå, i 2009, er Kunstbanken i Hamar, gitt noen få midler til å skape arkiv og til å være en større aktør innen dette feltet. Tredje eksempel er offentlig utsmykning. Fondet for offentlig utsmykning, en statlig institusjon, skiftet navn i 2008 til Kunst i Offentlig Rom (KORO). Navneskiftet kom etter en lang prosess der den tradisjonelle utsmykningstenkingen var blitt utfordret av nye måter å forholde seg til kunstutøvelse på. Denne endringen har bl.a. skapt en bølge av seminarer og konferanser over hele landet om kunst i offentlig rom. Fjerde eksempel er Bjørvika i Oslo og kunsten i det største byutviklingsprosjektet i Norge i moderne tid. Bjørvika Utvikling har vedtatt en kunststrategi som gir stort spillerom for den nye kunstsituasjonen, med temporære verk, med ”mobil kunsthall”, med steds-spesifikke kunsthendelser og kunstverk ved siden av mer tradisjonelle former for kunstutøvelse. Femte eksempel er den internettbaserte kunsten. I 2008 ble det endelig åpnet for faste tilskudd til brohodene for dette feltet i Norge, TEK, BEK og PNEK.

Hensikten med å vise til eksemplene ovenfor er å gjøre synlig de store endringene i kunstpraksis som finner sted. Alle disse endringene i kunstpraksis kan sies å ha sine nærmeste røtter på 1960- og 70-tallet (Internett oppsto ikke før på 1990-tallet, men i denne sammenhengen kan vi betrakte den som en utvikling av fenomenet Mail-Art som har de samme historiske røttene som de andre eksemplene).

Forslaget om MYCELIUM kommer nå fordi det er en del av denne større prosessen. Den kunstpraksis MYCELIUM springer ut av og ønsker å arbeide videre ble på 1960-tallet betegnet som Land-Art eller Earth-Art. Den er ikke sentral for noen av de andre initiativene som er nevnt ovenfor.

Robert Smithson: Spiral Jetty. Salt Lake, Utah. 1970. (Foto: R. Smithson Estate)

2.5 *NA: tidsoppfatninger.*

Et kjennetegn ved den nye kunstsituasjonen kan sies å være en økt vektlegging av forbindelser, sammenhenger, deltakelse. Dersom man betrakter kunstfeltet eller de enkelte kunsthendelser eller kunstverk ut fra et forbindelsesperspektiv, spør man etter hvilke forbindelser er det som knyttes, hvilke blir belyst, hvilke forbindelser framheves, hvilke muligheter gir forbindelsene, hva peker forbindelsene fram mot.

En serie av slike forbindelser som har betydning for hvorfor kravet om MYCELIUM kommer nå, kan beskrives som forbindelser mellom ulike hastigheter og varigheter. Dette fordi mye av desentralisert kunstpraksis dreier seg om å skape, synliggjøre og forsterke forbindelseslinjer til tidsformer som er forskjellige fra de typiske i et varestyrt samfunn. Jeg

oppfatter det slik at det er spesielt på dette området at arven fra Land Art og Earth Art føres videre. Et ”klassiske” eksempel på slike skapte forbindelseslinjer er Robert Smithsons ”Spiral Jetty”.

2.6 *NÅ: som oppdrag eller som konsekvens.*

Et kjennetegn ved den nye kunstsituasjonen er at det er oppstått et marked for desentralisert kunstpraksis. Det vil si at det er oppstått oppdragsgivere som etterspør en desentralisert kunstpraksis på de stedene eller områdene de eier eller bestemmer over. Dette er positivt i den forstand at en desentralisert kunstpraksis kan finne sted, men dette er en ensidig situasjon. Det er en ensidig situasjon fordi det skaper et hegemoni for en oppdragsinitiert kunst. Kunsthistorien er rik på interessante og spennende kunstverk som har vært oppdragsinitierte, særlig fra eldre tider. Men kunsthistorien er også rik på spennende og interessante kunstverk som har vært initiert av kunstneren selv og som har vært resultater av en kunstnerisk konsekvens, dette gjelder spesielt i moderne tid. Det er en ensidig situasjon som nå oppstår fordi de kunstnerinitierte hendelsene eller verkene som står for en desentralisert kunstpraksis ikke blir gjenstand for en tilsvarende oppmerksomhet som de oppdragsinitierte. En viktig grunn til at forslaget om MYCELIUM kommer nå er nettopp ønsket om å vise kunstnerinitierte hendelser og verk en større oppmerksomhet.

Egil Martin Kurdøl: Gul konstruksjon i elv. Mokså, Øyer 1996.(Foto: E.M.Kurdøl)

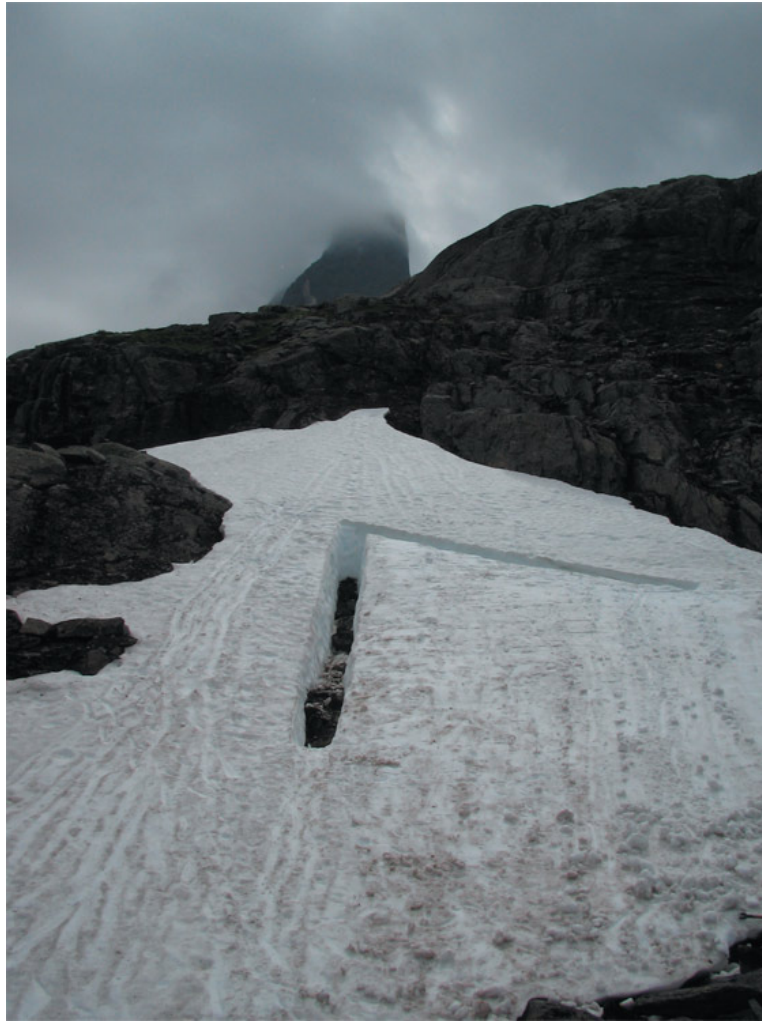
3) HVORDAN KAN MYCELIUM REALISERES?

3.1 *For hvem skal MYCELIUM produsere sine tjenester?*

Slik jeg leser rapporten og slik jeg har behandlet den ovenfor er MYCELIUM et organ som skal være innrettet på å produsere tjenester for kunstnere, arrangører og publikum. Målgruppene kan beskrives som en blink med innertier, det sorte feltet utenfor og det hvite feltet utenfor der igjen. For MYCELIUM er innertieren de kunstnere som arbeider med desentralisert kunstpraksis for å initiere hendelser og prosjekter. Jeg anslår at dette i dag dreier seg om 5-10 kunstnere i Innlandet og i tillegg på landsbasis, mer usikkert, et sted mellom 20-50(?). Det sorte feltet dekker kunstnere og andre som er interesserte i å få kjennskap til desentralisert kunstpraksis, historie, debatter, teori etc. Her vil det bl.a. være potensielle arrangører av kunstprosjekter, festivalarrangører som ønsker å innlemme kunst i sitt program, for å nevne noen typer interessenter. Det er vanskelig å anslå størrelsen på dette segmentet. Det hvite feltet vil være publikum og media som får muligheten til å komme i kontakt med kunsthendelser eller prosjekter der MYCELIUM har bidratt til gjennomføringen.

Etter denne oppfatningen skal MYCELIUM realiseres som en virksomhet med et klart fokus. MYCELIUM skal primært være et organ for en spesiell gruppe kunstnere, dernest for en gruppe interesserte. Effekten av MYCELIUMs arbeid overfor større grupper av offentlighet og publikum vil som hovedregel ikke være direkte, men skje i tilknytning til og gjennom kunstneres virksomhet.

Flere av de tjenestene som MYCELIUM skal utvikle innrettet på denne gruppen av kunstnere vil imidlertid være åpent tilgjengelig bl.a. via internett. Så selv om MYCELIUM vil ha en klar innretning i sin virksomhet, vil ikke virksomheten være lukket for andre.

Anne Lise Bjerkan og Inga Lindstrøm: Smeltegang. Vetlefjellet, Romsdalen 2007.

3.2 Visjonen om MYCELIUM contra det å starte opp MYCELIUM.

Rapporten kan leses som om kunstnerne legger fram en visjon om en kunstsituasjon der desentralisert kunstpraksis har de samme ressurser å ta av som andre typer kunstpraksis: en ordnet tilgang til historisk materiale; et nettverk av organer, institusjoner, initiativer som arbeider med og innen dette feltet; en utbredt kjennskap til dette kunstfeltet innen kunst- og kulturliv for øvrig; en situasjon med kontinuerlig virksomhet, kritikk og debatt.

Denne visjonen er et langsiktig mål fordi en slik kunstsituasjon ikke bare vil bety et tillegg til dagens, men at mer grunnleggende endringer har skjedd i forhold til dagens situasjon. I en større sammenheng mener jeg at det er fruktbart å se MYCELIUM-initiativet som et element i den pågående prosessen som vil etablere en ny kunstsituasjon, jfr. 2.4 ovenfor.

Jeg mener det er viktig at vi innser hvor lite vi vet om hvilke konkrete uttrykk denne nye situasjonen vil finne fram til. Et historisk eksempel kan illustrere dette: Separatutstillingen, en

utstilling med verk av bare en kunstner, er et fenomen som oppsto på slutten av 1800-tallet. I Norge var Edvard Munch den første kunstner som presenterte en separatutstilling. Endringen av de forbindelsene utstillingen presenterte, fra ETT verk blant mange andres verk, til EN kunstners mange verk viste seg å få store konsekvenser. Det skjedde en endring i kunsthandlervirksomheten som til slutt førte fram til det store antallet av våre moderne gallerier som hver konsentrerer seg om et lite antall kunstnere. Det skjedde en endring i utstillingsvirksomheten, der bl.a. den kunstnerstyrte utstillingsvirksomheten i Norge fikk etablert Kunstnernes Hus, et sted med et stort antall separatutstillinger. Det skjedde en endring i museumsvirksomheten, med framvekst av store samlinger av enkeltkunstnere og med spesialmuseer for enkelte kunstnere. Det skjedde en stor endring i kunstverkenes materialer og dimensjoner, osv, osv. Disse endringene fant sted over en periode på i alle fall 70-80 år.

Selv om den generelle visjonen om MYCELIUM er enkel og klar, mener jeg at det eneste forsvarlige er å betrakte og behandle etableringen eller oppstarten av organet MYCELIUM som et eksperiment. Konsekvensen av et slikt syn er at etableringen ikke må ha for stive rammebetingelser, men være åpen for endringer i arbeidsformer og organisering under veis.

Anna Widén: Trofé II, Kvitmannsberget, Lillehammer 2008. (Foto: A. Widén)

3.3 MYCELIUM som et regionalt initiativ.

Rapporten foreslår at MYCELIUM etableres som et regionalt initiativ, med Oppland Fylkeskommune, Lillehammer Kommune og KIO som samarbeidspartnere. Det har vært reist innvendinger mot dette. Innvendingene peker på at selv om det er en sterk lokal tradisjon som ligger bak initiativet, så er MYCELIUMs arbeidsfelt ikke begrenset til det lokale eller regionale, men er i prinsippet landsdekkende og internasjonalt. Som en konsekvens av dette arbeidsfeltet burde derfor MYCELIUM være en statlig oppgave. I det minste et spleiselag mellom statlige, regionale og lokale krefter.

Jeg er ikke uenig i en slik betraktning på et prinsipielt grunnlag. Men jeg mener at situasjonen er slik at en prinsipielt ”riktig” finansieringsmodell vil ha størst mulighet til å finne sted dersom MYCELIUM i første omgang etableres som et regionalt initiativ.

Argumentene for dette er som følger:

- Å presentere et forslag om MYCELIUM som en statlig oppgave vil sannsynligvis føre til at etableringen blir skutt ut i det blå. Det vil oppstå behov for å vurdere initiativet i forhold til andre innen den nye kunstsituasjonen, det vil oppstå behov for å vurdere lokalisering og det vil oppstå et behov for å vurdere etablering av ”et nasjonalt senter”. Dette vil forskyve en eventuell etablering et godt stykke ut i framtida et sted. Men MYCELIUM er noe som det er behov for her og nå, og behovet er klarest formulert fra denne regionens kunstnere.
- Å presentere et forslag fra Oppland om MYCELIUM som en statlig oppgave eller som et Kulturrådsfinansiert prøveprosjekt vil sannsynligvis vekke minner om hva som skjedde med det forrige prøveprosjektet innen dette feltet (KIN, se 2,1 ovenfor). Dette prosjektet ble avvirket bl.a. på grunn av manglende støtte fra kommune og fylkeskommune. Men en slik forhistorie er det nå viktig at regionale myndigheter viser at de mener alvor i å satse strategisk på dette feltet. Når en slik interesse har vist seg i praksis vil det være et gunstigere miljø for å knytte forbindelser til andre.
- Også for de kunstnerne dette i første omgang gjelder er det viktig at regionale myndigheter viser at de mener alvor i å satse strategisk på feltet. Mangel på en slik manifestasjon kan føre til en ytterligere svekking av fylkets tiltrekningskraft på kunstnerne.

Dersom man ønsker at MYCELIUM blir etablert nå, så er konsekvensen av dette at MYCELIUM etableres som et regionalt initiativ.

Kamin Lertchaiprasert: Flere steder for alltid. Lillehammer 2002.

3.4 MYCELIUM må være lokalt forankret.

Rapporten foreslår MYCELIUM som et samarbeid mellom Oppland Fylkeskommune, Lillehammer Kommune og KIO. Det vil være slik at fylkeskommune og kommune må bære brorparten av kostnadene og KIO vil ha innflytelse på drift.

Etter min vurdering vil et organ som MYCELIUM være godt forankret lokalt. Dette betyr i det minste to ting: For det første må MYCELIUM være positivt velkommen og bakkes opp der den har sin base. Dette betyr at vertskommunen må bidra til driften og med å legge til rette for virksomheten. For det andre kan ikke MYCELIUM være etablert i et ingenmannsland i forhold til kunstnere som arbeider med desentralisert kunstpraksis. Et nyetablert MYCELIUM vil være en liten ”organisasjon” og vil være avhengig av enkel, direkte og nær kontakt med i alle fall noen brukere.

Jeg mener at Oppland Fylkeskommune bør arbeide for at MYCELIUM blir etablert gjennom et økonomisk samarbeid mellom fylkeskommune og kommune. Slik situasjonen i Oppland ser ut fra mitt ståsted, er det to alternativer:

- Alternativ 1. Lillehammer. Ut fra mangfoldet og størrelsen på miljøet vil Lillehammer være et naturlig førstevalg, jfr. pkt. 2,3 ovenfor. Problemet med Lillehammer kan være mangel på lokal forankring. Lillehammer Kommune har ikke vist stor vilje til å prioritere denne typen kunstpraksis. For at MYCELIUM skal etableres i Lillehammer bør Lillehammer Kommune forplikte seg til en økonomisk støtte av betydning.
- Alternativ 2. Gran. Med etablering av et Kunst- og kultursenter på Granavollen i forbindelse med et Pilegrimssenter m.m. kan Granavollen være et interessant alternativ til Lillehammer. Et lite kunstnermiljø er allerede etablert og sentret har i planprosessen signalisert interesse for en desentralisert kunstpraksis. Det samme gjelder imidlertid for Gran som for Lillehammer, kommunen bør forplikte seg til økonomisk støtte av betydning.

Modeller for kommunale bidrag til driften kan også være at tilbud og tjenester stilles til disposisjon. Det kan for eksempel være aktuelt at kommunen tar ansvar for drift og vedlikehold av MYCELIUMs lokaler. Det kan også tenkes at kommunen tar ansvar for drift og teknisk vedlikehold av MYCELIUMs dataanlegg og hjemmeside.

Magne Vangsnes: ONN. Fjærland 2006. (Foto: Oddleiv Apneeth)

3.5 Oppstartfasen og dimensjonering av MYCELIUM.

Ut fra det som tidligere er sagt om MYCELIUM som et eksperiment i en langsiktig prosess, mener jeg det vil være fornuftig å etablere organet som et 3-årig regionalt initiert og lokalt forankret prøveprosjekt. Dimensjoneringen må som minimum være tilpasset til å betjene kjernen av MYCELIUMs målgruppe, innertieren, og samtidig å kunne arbeide fram planer for tiden etter prøveprosjektet.

Ved siden av å produsere tjenester for målgruppen vil MYCELIUM i denne 3-årige oppstartfasen arbeide for å avklare organisasjonsform og finansieringsmodell etter oppstartsfasen tar slutt. Mitt forslag er at Oppland Fylkeskommune tar sikte på at oppstartsfasen begynner 1/1-2010 og varer til 31/12 2012.

Tjenestene for målgruppen som MYCELIUM skal produsere i denne perioden er som nevnt under pkt.1:

- å bygge et arkiv over desentralisert kunstpraksis
 - å arbeide for debatt, teoriutvikling og forsøk (prosjekter) innen området desentralisert kunstpraksis
 - å drive et aktivt informasjonsarbeid om desentralisert kunstpraksis
- De viktigste virkemidlene for dette arbeidet vil være:
- å utvikle et nettsted og virksomhet på internett
 - å arrangere samtaler, debatter og seminarer
 - å støtte og utvikle prosjekter

Jeg antar at man kan ivareta MYCELIUMs oppgaver på et minimumsnivå gjennom å allokere en 60 % stilling som daglig leder og en 40 % medarbeiderstilling med bl.a. ansvar for daglig drift av hjemmesiden.

Det er mer problematisk å fastslå dimensjonering på driftsoppgavene. Som minimum må MYCELIUM ha et kontor med to arbeidsplasser og tilgang til felleslokaler som møterom, etc. Organet må ha midler til en viss reisevirksomhet.

Når det gjelder dimensjonering av MYCELIUMs midler til seminarer og prosjekter, mener jeg det er viktig at fylket i utgangspunktet øker nivået på slik støtte i forhold til dagens nivå. Dersom midlene til seminarer og prosjekter dimensjoneres slik at MYCELIUM gjennom egne midler kan gjennomføre ett seminar og ett prosjekt pr. år, vil dette bety en satsing på fra en halv til en million årlig. Dersom lista legges lavere vil denne aktiviteten i tilsvarende grad være avhengig av bidrag fra andre.

3.6 Oppstartfasen, samarbeidspartnere og tida etterpå.

Historien om seminarer og prosjekter som hittil er avviklet i Oppland, er en historie om dugnad og samarbeidspartnere. De viktigste samarbeidspartnerne for denne type kunstpraksis har vært Norsk Kulturråd og KORO. MYCELIUM vil måtte søke støtte fra disse (og andre) for sin virksomhet på dette feltet.

For videreføringen av MYCELIUM etter 2012 vil det være viktig å undersøke hvordan arbeidet kan videreføres og utvikles som et spleiselag mellom statlige, regionale og lokale krefter, eventuelt i andre former.

Claus Ørntoft: Dødemannsbukten, Ny Hellesund. 2002. (Foto: Søgne kommune).

3.7 Organisering (Skisse).

Mitt forslag er altså at MYCELIUM starter opp med en 60% daglig leder og en 40% medarbeider. Det viktige her er at (minst) to personer knyttes til driften. (Tjenesten med å drifte MYCELIUM kan også kjøpes.)

MYCELIUM kan være et selvstendig rettssubjekt, da i form av:

- en offentlig stiftelse med fylkeskommune og vertskommune som stiftere
 - et interkommunalt selskap
 - et §27-samarbeid mellom fylkeskommune og vertskommune
- eller MYCELIUM er ikke et selvstendig rettssubjekt, da i form av
- et 3-årig prøveprosjekt under fylkeskommunen med basis i en samarbeidsavtale mellom kommune og fylkeskommune

Som eget rettssubjekt har MYCELIUM et eget ansvarlig styre, som ikke selvstendig rettssubjekt har MYCELIUM ikke et eget ansvarlig styre.

Jeg tror at MYCELIUM ikke behøver å være et eget rettssubjekt i disse første årene. Det viktige for MYCELIUM er ikke å ha et styre, men å ha et råd der de som betaler og de som kjenner feltet er med. Et slikt råd kan bestå av 5-6 personer, en fra fylkeskommunen, en fra vertskommunen, en fra KIO og 2-3 andre (jfr. referansegruppen for KIOs Rapport).

Vedlagt skisser til a) Retningslinjer for MYCELIUM, b) Samarbeidsavtale om MYCELIUM, c) Retningslinjer for MYCELIUMs råd.

3.8 Skisse til framdrift.

a) Juni – September 2009: Med grunnlag i denne betenkningen, skisse til Retningslinjer og skisse til Samarbeidsavtale, eller reviderte versjoner av disse, tar Oppland Fylkeskommune initiativ overfor Lillehammer Kommune og Gran Kommune om etablering av MYCELIUM fra 1/1-2010.

b) August – September 2009: Samarbeidsavtale mellom Oppland Fylkeskommune og en av de to nevnte kommuner inngås.

c) Oktober – November 2009. Bevilgninger for drift av MYCELIUM vedtas for budsjett 2010.

d) November – Desember 2009: MYCELIUM etableres fra 1/1-2010. MYCELIUMs råd etableres fra samme tid.

Robert Smithson: Asphalt Rundown. Utenfor Roma 1969. (Foto: R.Smithson Estate)

Vedlegg 1

Betegnelsen ”desentralisert kunstpraksis”.

Betegnelsen desentralisert kunstpraksis.

Betegnelsene stedskunst eller steds-spesifikk kunst ble benyttet i rapporten som ligger til grunn for denne betenkningen. Rapporten foreslår imidlertid at begrepet ”desentralisert kunstpraksis” skal bli benyttet om den framtidige virksomheten. Jeg vil trekke fram noen argumenter som støtter og utdyper dette standpunktet.

”Stedskunst” og ”steds-spesifikk kunst” er etter hvert blitt mer et kvalitetskriterium enn betegnelsen på en kunstpraksis.

”Stedskunst” var betegnelsen rapporten brukte. Det viste seg at de fleste svarene på den undersøkelsen som ble gjennomført, intuitivt beveget seg innenfor det feltet man var ute etter. Men det var flere reaksjoner på selve betegnelsen ”stedskunst”. De fleste tolket betegnelsen i retning ”steds-spesifikk” kunst.

Noen av skeptikerne til bruken av betegnelsen ”stedskunst” i denne sammenhengen, viste til at bruken av ordet ”sted” i kunstsammenheng har endret seg de siste 40 årene. Da betegnelsen ble innført på 1960-tallet av kunstnere som Robert Smithson hadde det en polemisk brodd, det skulle synliggjøre at det ikke fantes noe slik som et ”nøytralt sted for kunsten”. Altså galleriene og museene var like mye ”steder” bestemt av mange forhold, som alle andre ”steder”. Enkelt uttrykt: Galleriene og museene var ikke ”nøytrale”, mens alle andre var ”belastet”. Denne oppfatningen har i ettertiden vunnet stort gehør og det konkrete gallerirommet eller museumsrommet blir nå av svært mange behandlet som et spesifikt ”sted”.

Men betegnelsen sted (”site”) har også spredd seg til andre bruksområder. Sosiale situasjoner og mentale tilstander er eksempler på bruken en nyere bruk av betegnelsen ”sted” i kunsten. Tilsvarende har skjedd med de fenomener som omtales som stil (”style”), her blir også stil behandlet som et (sosialt) sted der identitet formes og som også kan få et tilsvarende i en kunst som svarer på utfordringer fra dette ”stedet”.

I denne bruksendringen av betegnelsen kan man kanskje spore et gjennomslag for en oppfatning av kunstnerisk kvalitet som også trekker kunstverkets omgivelser i vid betydning – kunstnerisk tradisjon, etiske og politiske rammer, overleverte forståelsesformer, sosiale konvensjoner etc. - inn i vurderingssfæren.

Mye av denne ”steds-kunsten”, etter dagens bruk av betegnelsen, finner sted i gallerier og museer og andre kunstinstitusjoner. Bruken av betegnelsen ”stedskunst” eller ”steds-spesifikk kunst” vil dermed i dagens situasjon være uegnet dersom man ønsker å vise til en kunstpraksis som nettopp har som kjennetegn at den ikke finnes på disse stedene.

Det trengs nye ord fordi stedshierarkiet ikke er endret.

Til tross for at betegnelsen ”stedskunst” eller steds-spesifikk kunst har fått et visst gjennomslag, så er det likevel fortsatt slik at den kunstpraksisen som finner sted utenfor museene og galleriene blir tillagt mindre vekt av kunststoffentligheten. Dersom man ønsker å bidra til en endring av disse forholdene, bør man derfor prøve å skjerpe ordbruken.

Skal man lete etter en annen betegnelse for kunstneriske arbeid utenfor museer og gallerier kan det være fruktbart å se tilbake på tradisjonen. Robert Smithson var svært opptatt av den begrensningen som de moderne kunstinstitusjonene satte for kunstvirksomheten og han skrev også mye om dette feltet. Noen refleksjoner omkring hans ordbruk og måter å bestemme fenomener og praksis på, kan kanskje gi et fundament for å finne betegnelser som både formidler tradisjonen og som er mer adekvate i dagens situasjon.

Som svar på en invitasjon om å delta i en diskusjon om kunstspørsmål, gir han i 1972 følgende liste over hvilke problemstillinger som han finner mest interessante:

”Kjære Mr. Dixon:

Her er en liste over emner for diskusjonen på Boston Museum den 4.april:

- 1. Gjenbruk av utbrukte landmasser, som dagbrudd eller gruver, betraktet som jordkunst*
- 2. Desentraliserte museumsutstillinger – arbeider som ikke er innstengt av gallerier eller parker*
- 3. Kunstverk som pågående utviklinger i stedet for ferdige produkter*
- 4. Kunst og økologi betraktet fra sosiale i stedet for fra estetiske problemstillinger*

5. Forholdet mellom jordbruk og jordkunst

6. Alternativ til "Kultursenter" – ikke flyttbar kunst laget for ikke nøytrale steder

7. Endrede synspunkt på natur. Natur som en fysisk dialektikk i stedet for en representasjonsbetingelse. Slutten på landskapsmaleriet og idealismens begrensninger ..."

Denne oppstillingen viser en stor bredde i viljen til å undersøke nye muligheter for kunstpraksis. Smithson benytter her betegnelser som "jordkunst", "kunstverk som pågående utviklinger", "ikke flyttbar kunst laget for ikke nøytrale steder". Men den ordbruken som har mest nytte i vår sammenheng finner vi kanskje i pkt.2: *Desentraliserte museumsutstillinger – arbeider som ikke er innstengt av gallerier eller parker*. (Jeg velger å tolke bruken av ordet *museumsutstillinger* her som utstillinger basert på kunsthistorisk, kunstfaglige og kunstneriske skjønn.) Han skriver her om det man kan sammenfatte som en *desentralisert utstillingspraksis*. Men det som i vår sammenheng er mest interessant er hvordan innholdet i betegnelsen *desentralisert* blir bestemt.

Desentralisert blir ikke bestemt på en geografisk måte, men gjennom sitt forhold til visse institusjoner eller funksjoner. Desentralisert er *arbeider som ikke er innstengt av gallerier eller parker*. Dette kan forstås på følgende måte: De rådende sentra for kunst – gallerirommet (og museumsrommet) og (skulptur-) parkene – utøver en fysisk og mental begrensning for kunstnerisk praksis. Det som bryter med disse begrensningene er "desentralisert".

Desentralisert brukes dermed ikke bare eller først og fremst som et geografisk begrep. Et senter er både et fysisk sted og en dominerende oppfatning, desentralisert er det som ikke har tilhørighet til det fysiske sentret og som ikke foregår innenfor den dominerende oppfatningen. Men en desentralisert kunstpraksis er ikke betegnelse på noe som er bortgjemt og ikke vil delta. Til den "negative" bestemmelsen av desentralisert kan tilføyes en "positiv": Desentralisert er det som knytter nye forbindelser mellom det og de som ikke er et senter og desentralisert er det som knytter nye forbindelser mellom et senter og det som ikke er det.

Desentralisert kunstpraksis.

Når betegnelsen "stedskunst" erstattes av betegnelsen "desentralisert kunstpraksis" for Myceliumprosjektet blir feltet bestemt som et handlingsfelt, ikke som en kunstform eller en kunstgenre i en formal betydning. Betegnelsen "desentralisert" dekker de fenomenene vi mener å dekke – kort: "arbeider som ikke er innstengt av gallerier eller parker"- og ved å bruke betegnelsen på denne måten knytter vi an til Smithsons ordbruk, dvs. til en tradisjon.

Robert Smithson: Partially buried woodshed. Kent, Ohio 1969.

(Foto R. Smithson Estate)

Vedlegg 2

Skisser til retningslinjer og samarbeidsavtale.

Skisse til Retningslinjer for MYCELIUM.

MYCELIUM har som oppgave å styrke og oppmuntre en *desentralisert kunstpraksis* primært gjennom tre typer virksomhet:

å bygge et arkiv over desentralisert kunstpraksis

å arbeide for debatt, teoriutvikling og forsøk (prosjekter) innen området desentralisert kunstpraksis

å drive et aktivt informasjonsarbeid om desentralisert kunstpraksis

MYCELIUM er et 3-årig samarbeidsprosjekt mellom Oppland Fylkeskommune og XXXXXXXX kommune organisert som et prosjekt under Oppland Fylkeskommune. En daglig leder er ansvarlig for driften. MYCELIUM rapporterer årlig om virksomheten til begge samarbeidspartene.

MYCELIUM skal i løpet av 3-årsperioden arbeide for at dets virksomhet skal bli permanent. MYCELIUM skal søke å finne finansielle og organisatoriske løsninger for dette.

MYCELIUM skal aktivt søke samarbeidspartnere for sin drift.

Skisse til SAMARBEIDSAVTALE om MYCELIUM.

Oppland Fylkeskommune og XXXXXXXX kommune inngår et forpliktende samarbeid om drift av MYCELIUM for perioden 1/1-2010 til og med 31/12-2012.

Det administrative sentret for MYCELIUM legges til XXXX-kommune.

MYCELIUM organiseres som et prosjekt under Oppland Fylkeskommune. XXXX kommune konsulteres i viktige saker angående MYCELIUMs drift.

XXXX-kommune stiller til disposisjon (lokaler), (tjenester) for MYCELIUM.

De årlige driftsutgifter er beregnet til kr.ZZZZ, disse fordeles med kr. DDDD på Oppland Fylkeskommune og kr. ØØØØ på XXXX-kommune.

Endringer i avtalen avtales mellom partene.

Skisse til RETNINGSLINJER for MYCELIUMs råd.

MYCELIUMs råd er etablert for å støtte og gi råd for MYCELIUMs drift.

Rådet består av en representant for hver av de tre partene Oppland Fylkeskommune, XXXXX kommune og Kunstnersentret i Oppland (KIO). I tillegg oppnevner Oppland Fylkeskommune to eksterne representanter til rådet.

Rådet møtes to ganger årlig etter innkalling fra MYCELIUM og ellers når en av de tre partene i rådet krever det.